

ловіком своєї маскулінності і батьківської ідентичності.

2. Підсумкову інтерпретацію та оцінку результатів доцільно проводити за такими критеріями: 1) цілісність, повнота, гнучкість, структурованість взаємозв'язків сімейної системи; 2) включеність майбутньої дитини у сімейну структуру; 3) ціннісні орієнтації та очікування щодо дитини у системі сім'ї; 4) симбіотичні зв'язки у сім'ї; 5) емоційна відчуженість чоловіка від сім'ї; 6) егоцентрична позиція чоловіка; 7) відсутність сепарації молодого сім'ї від батьківської.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в подальшому вивченні особливостей становлення батьківської ідентичності чоловіка за допомогою проєктивних методів та проведення ґрунтовних емпіричних досліджень щодо визначення закономірностей перебігу кожного з періодів її становлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гасюк М.Б. Особливості обробки результатів проєктивно експресивної методики та «Сімейна соціограма» у психологічних дослідженнях / М.Б. Гасюк, Г.С. Шевчук // Актуальні проблеми практичної психології. Збірник наукових праць. Ч. 1. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2008. – С. 102–106.
2. Гасюк М.Б. Проєктивна методика та психомалюнок: теорія, практика, експериментально-математична обробка / М.Б. Гасюк, Г.С. Шевчук. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 184 с.
3. Эйдемиллер Э.Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия / Э.Г. Эйдемиллер, И.В. Добряков, И.М. Никольская // Учебное пособие для врачей и психологов. – Изд. 2-е, испр. и доп. – СПб.: Речь, 2006. – 352 с.
4. Пушкарук І.Ю. Становлення та розвиток батьківської ідентичності чоловіка / І.Ю. Пушкарук // Соціальна психологія. – 2010. – № 4. – С. 131–138.

УДК 159.923.2-057.87

АДАПТАЦІЙНІ ПРОЯВИ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ТА МОТИВАЦІЙНИХ УТВОРЕНЬ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Резнікова О.А., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

Донбаський державний педагогічний університет

У статті представлено результати дослідження динаміко-змістовних характеристик копінг-стратегій та мотиваційних утворень особистості студента як способів особистісної регуляції адаптаційних процесів.

Ключові слова: копінг-стратегії, мотиваційні утворення, неусвідомлений захист, особистісна регуляція.

В статье представлены результаты исследования динамико-содержательных характеристик копинг-стратегий и мотивационных образований личности студента в качестве способов личностной регуляции адаптационных процессов.

Ключевые слова: копинг-стратегии, мотивационные образования, неосознаваемая защита, личностная регуляция.

Reznikova O.A. ADAPTATIONAL MANIFESTATIONS OF COPING STRATEGIES AND MOTIVATIVE DEVELOPMENTS OF STUDENT'S PERSONALITY

The article presents the results of the studies of the dynamic and content characteristics of coping strategies and student's motivational entities as personal adjustment of adaptational processes.

Key words: coping strategies, motivational entities, unconscious protection, personal regulation.

Постановка проблеми. Юнацький вік, в якому перебуває більшість студентів, є кризовим, оскільки ставить перед індивідом найбільш складні задачі розвитку, що виникають протягом життя (Б.Г. Ананьєв, І.С. Кон, В.С. Мухіна, А.В. Петровський, В.А. Петровський, В.І. Слободчиков, В.В. Столін, Е. Еріксон, J.C. Coleman). Кризовість віку ускладнюється для студентів особливостями їхньої життєвої ситуації та діяльності – руйнуванням звичних стерео-

типів життя й навчання, невизначеністю соціального статусу, інтенсивною розумовою працею тощо. Саме студентський період можна розглядати як такий, що висуває підвищені вимоги до психологічного захисту особистості.

Заради визначення усвідомленого включення суб'єктом захисних заходів сучасна психологія володіє поняттям «опанування поведінки». Саме словосполучення «опанування поведінки» є аналогом англійського

“coping behavior”, яке, у свою чергу, походить від слова “cope”, що в перекладі українською мовою дослівно означає – «подолати, впоратися». Саме тому “coping behavior” деякими вітчизняними психологами розуміється ще і як «психологічне подолання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адаптивного опанування поведінки більш повно розкрито в межах когнітивно-поведінкового підходу. Р. Лазарусом та його співробітниками (R.S. Lazarus, J. Coyne, S. Folkman, F.R. Halligan, A.D. Kanner та ін.) розроблено струнку концепцію, в якій копінг розглядається як центральна ланка стресу, а саме як стабілізуючий фактор, що може допомогти особистості підтримати психосоціальну адаптацію на період впливу стресу.

Дослідників об'єднує ідея особистісної зумовленості стратегії адаптації. Цілком можливо, що специфіка осмислення й інтерпретації важких ситуацій, використання тих чи інших «технік життя» виступають як індикатори різноманітних типів особистості. Опанування поведінки розглядається як свобода ставлень особистості до складних обставин та кризових ситуацій; підкреслюється зв'язок між характеристиками суб'єктивного смислового простору та ефективністю адаптаційних можливостей людини [1].

Сучасний підхід до вивчення механізмів формування опановуючої поведінки враховує такі положення. Людині притаманний інстинкт подолання, однією з форм якого є пошукова активність, що забезпечує участь еволюційно-програмних стратегій у взаємодії суб'єкта з різними ситуаціями. Подолання розглядається як індивідуальні, характерні способи поведінки людини в різноманітних ситуаціях: від несвідомих психологічних та фізіологічних механізмів до свідомого цілеспрямованого подолання кризових ситуацій. На перевагу способу опанування впливають індивідуально-психологічні особливості: темперамент, рівень тривожності, тип мислення, особливість локусу контролю, спрямованість характеру тощо. Недостатній розвиток конструктивних форм поведінки опанування є причиною збільшення патогенності життєвих подій, які можуть стати «пусковим механізмом» у процесі виникнення психосоматичних захворювань.

Вибір тієї чи іншої стратегії копінг-поведінки особистості здійснюється завдяки притаманній особистості регуляторній здатності. Уявлення про особистісну регуляцію ґрунтується на теоретичних концепціях психічного регулювання, розроблених у вітчизняній психології (І.М. Сеченов,

М.А. Бернштейн і П.К. Анохін). Ключові моменти особистісної регуляції – це усвідомлене розуміння та набуття власних потенційних можливостей, а також довільний вибір шляху самореалізації, прийняття відповідальності за зроблений вибір.

Домінуючий вплив на процес і характер адаптації, на продуктивність діяльності і задоволеність нею виявляє відповідність «мотиваційного ядра» особистості змісту, цілям та умовам реальної діяльності. Стійке «мотиваційне ядро», визначаючи ціннісно-орієнтаційну спрямованість особистості, є вирішальним моментом адаптації особистості в будь-якій сфері діяльності та опосередковує сприйняття й оцінку як сприятливих, так і несприятливих факторів (Ю.М. Орлов).

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні змістовно-динамічних характеристик стратегій копінг-поведінки та мотиваційних утворень студента як способів особистісної регуляції адаптаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вибірку склали студенти I–V курсів психологічного факультету і факультету дошкільної педагогіки та психології Донбаського державного педагогічного університету у віці від 18 до 25 років. Загалом у дослідженні брали участь 400 студентів.

Із метою дослідження напруження адаптаційних процесів студента було використано тест-опитувальник механізмів психологічного захисту («Індекс життєвого стилю»), розроблений Р. Плутчиком разом із Г. Келлерманом та Х.Р. Контом і адаптований Л.П. Гребенніковим. Використовувався загальний показник інтенсивності неусвідомленого захисту (ІНЗ).

Дослідження базисних копінг-стратегій проводилося за допомогою психодіагностичної методики «Індикатор стратегій подолання стресу» Д. Амірхана, адаптованої Н.А. Сиротою та В.М. Ялтонським. Вказаний опитувальник дає змогу визначити такі базисні копінг-стратегії, як розв'язання проблем (РП), пошук соціальної підтримки (ПСП), уникнення проблем (УП).

Із метою вивчення мотиваційно-смислових утворень особистості використовувалася тест-опитувальник Ю.М. Орлова в модифікації І.Б. Терешкіної. Ця методика дає змогу описати феноменологію мотиваційно-смислових утворень особистості: мотивації пізнання (МП); мотивації афіліації (МА); мотивації досягнення успіху (МДУ); мотивації домінування (МД); професійної мотивації (ПМ); мотивації уникнення невдач (МУН).

Результати дослідження змістовно-динамічних характеристик неусвідомленої захисної активності студента дають змогу охарактеризувати напруженість адаптаційного процесу. Інтенсифікація несвідомого психологічного захисту є складовою частиною системної відповіді на вимоги середовища, що зростають, або виникнення важких життєвих умов [2]. Високий рівень інтенсивності захистів на II та V курсах може розглядатися як показник піків напруження адаптаційних процесів, а зниження напруження захистів на III та IV курсах – як показник стабілізації процесу адаптації.

Результати дослідження динамічних характеристик копінг-стратегій особистості студента свідчать, що показники копінг-стратегій перебувають у межах середнього рівня вираження на всіх п'яти курсах навчання.

Базисна копінг-стратегія розв'язання проблем (РП) є провідною у структурі системи подолання особистості з I до V курсу. При цьому на I курсі копінг-стратегія РП у структурі копінг-поведінки становить 41,2%, на II курсі її питома вага – 38,6%, на III – 39,8%, на IV – 39,5%, на V – 37,8%. Вочевидь, найбільшу вагу копінг-стратегія РП у структурі копінг-поведінки має на I курсі.

Базисна копінг-стратегія пошуку соціальної підтримки (ПСП) посідає друге місце у структурі системи подолання особистості з I до V курсу. Питома вага копінг-стратегії ПСП на I курсі складає 31,4%, на II курсі – 32,5%, на III – 33,0%, на IV – 32,6%, на V – 33,5%. Вочевидь, найбільшу вагу копінг-стратегії ПСП у структурі копінг-поведінки мають на III та V курсах.

Копінг-стратегія уникнення проблем (УП) посідає останнє місце у структурі системи подолання особистості з I до V курсу. На I курсі копінг-стратегія УП у структурі копінг-поведінки становить 27,4%, на II курсі її питома вага – 28,9%, на III – 27,2%, на IV – 27,9%, на V – 27,7%. Очевидна достатня стабільність питомої ваги копінг-стратегії УП протягом усіх п'яти курсів, за винятком II-го, де вона має максимальне значення.

Простежуються деякі загальні закономірності в динаміці копінг-стратегій із I до V курсу.

Формування нової програми компенсаторно-приспосувального прилаштування на II курсі здійснюється за допомогою копінг-стратегій ПСП і копінг-стратегії УП; виявлена статистична вірогідність збільшення інтенсивності копінг-стратегії ПСП ($t=-2,08$; $p=0,04$) і копінг-стратегії УП ($t=-2,33$; $p=0,02$). Копінг-стратегія РП витримує адаптаційне напруження на II кур-

сі й не змінює своїх значень, порівняно з I курсом.

Тенденція до посилення інтенсивності копінг-стратегій РП і зниження копінг-стратегії УП виявляється на III курсі. При цьому зафіксована стабільність показників копінг-стратегії ПСП на III курсі щодо показників II-го; збільшення копінг-стратегії ПСП на III курсі статистично достовірне стосовно її значення на I-му ($t=-2,84$; $p=0,005$). З III до IV курсу всі стратегії виявляють тенденцію до зниження інтенсивності, оскільки потреба в захисній поведінці на цьому етапі навчання в студентів знижується.

На V курсі копінг-стратегії РП та УП знижують свою інтенсивність, значення копінг-стратегії ПСП зберігається незмінним. Зниження інтенсивності використання копінг-стратегії РП на V курсі можна розцінювати як згортання усвідомленої активності індивіда у зв'язку з новим витком адаптаційного напруження й інтенсифікацією ресурсозберігаючих механізмів. Установлено статистично вірогідне зниження інтенсивності копінг-стратегії РП на V курсі, порівняно з показниками III курсу ($t=2,73$; $p=0,008$).

Усвідомлення непродуктивності копінг-стратегії УП під час розв'язання проблемних ситуацій на II курсі, ймовірно, стало основою для поступового зниження її ваги у структурі копінг-поведінки до V курсу. Установлено статистично вірогідне зниження інтенсивності копінг-стратегії УП на V курсі, порівняно з показниками II курсу ($t=2,34$; $p=0,02$).

На основі аналізу середніх значень перемінних можна сформулювати такі висновки:

- адаптаційні трансформації процесів опанування відбуваються повільно й поступово, що знаходить свій вияв у певній стабільності використання студентами основних копінг-стратегій протягом усіх курсів навчання;

- напруження адаптаційних процесів на II курсі супроводжується підвищенням інтенсивності копінг-стратегій ПСП і УП;

- активізація копінг-стратегії РП на III курсі пов'язана зі зниженням інтенсивності неусвідомленої захисної активності;

- стійка тенденція до зниження інтенсивності копінг-стратегії УП з II до V курсу може розглядатися як результат розвитку особистості й удосконалення способів її психологічного захисту.

Результати дослідження динамічних характеристик мотиваційних утворень особистості студента свідчать, що показники знаходяться в межах середнього діапазону значень, передбачених ключем опитуваль-

ника. При цьому на I та IV курсах значення досягають верхньої межі, на II та V курсах розташовуються ближче до нижньої межі середнього діапазону.

Динаміка мотиваційних утворень особистості виявляється в загальній тенденції до зниження значень показників на II курсі, підвищення на IV-му та зниження до V курсу. При цьому мотиваційні динаміки з II до IV курсу неоднозначні для різних мотиваційних утворень особистості.

Установлені статистично достовірні динамічні характеристики мотивації досягнення: зниження показників на II курсі щодо показників I курсу ($t=5,05$; $p=0,000002$); збільшення показників на IV щодо показників II ($t= -2,10$; $p=0,03$) і III ($t= -2,00$; $p=0,04$) курсів; зниження показників на V курсі щодо показників IV курсу ($t=2,61$; $p=0,01$).

Мотивація домінування зберігає свої значення протягом п'яти курсів навчання без значних змін, вписуючись у загальну картину динаміки мотиваційних утворень особистості студента.

Установлені статистично достовірні динамічні характеристики професійної мотивації: зниження показників на II курсі щодо показників I курсу ($t=6,91$; $p=0,000000$); збільшення показників на III стосовно значення II курсу ($t=-2,87$; $p=0,005$); зменшення показників на V-му щодо показників III курсу ($t=2,04$; $p=0,04$).

Мотивація афіліації демонструє стосовно показників I курсу статистично вірогідні зниження на II ($t=2,69$; $p=0,008$), III ($t=4,84$; $p=0,000006$) і V ($t=3,24$; $p=0,002$) курсах. Аналогічна картина спостерігається в показників мотивації пізнання: статистично вірогідне зниження на II ($t=2,78$; $p=0,006$), III ($t=2,08$; $p=0,04$), V ($t=2,36$; $p=0,02$) курсах щодо показників I курсу.

Динаміка показників мотивації уникнення демонструє значне зниження на V курсі стосовно показників I ($t=3,17$; $p=0,002$), II ($t=2,91$; $p=0,005$), III ($t=2,78$; $p=0,007$), IV ($t=2,32$; $p=0,02$) курсів.

Аналіз динамічних характеристик мотиваційних утворень особистості та співвіднесення їхніх особливостей із різними етапами процесу адаптації в часі демонструє зворотну залежність адаптаційної напруги й мотиваційної поведінки. Адаптаційна напруга, зафіксована на II і V курсах, утруднює реалізацію в студентів мотиваційної поведінки. Зниження фрустраційної напруги на II курсі досягається через модифікацію установок і ціннісних орієнтацій, що проявляється в зниженні показників мотиваційних утворень особистості. У результаті цієї поведінки одні з конкуруючих потреб блокуються, інші розвиваються.

Ця тенденція відображається в зниженні показників мотивації афіліації за умови одночасного зростання показників мотивації пізнання та професійної мотивації на III курсі. Стабілізація мотиваційної сфери особистості відзначається на IV курсі, про що свідчить зростання показників її складників. На V курсі підвищення фрустраційної напруги призводить до зниження можливості особистості здійснювати мотиваційну поведінку.

На основі аналізу середніх значень перемінних можна сформулювати такі висновки:

- у мотиваційній структурі особистості студента найбільшу вагу мають мотивація досягнення, професійна мотивація, мотивація домінування за наявності тенденції до зміни їхньої ваги з I до V курсу;
- найбільш різкий характер змін спостерігається в показниках мотивації досягнення, професійної мотивації;
- реалізація мотиваційної поведінки ускладнюється на II та V курсах у зв'язку з напруженням адаптаційних процесів;
- найбільш значні зміни в композиційній структурі мотиваційних утворень спостерігаються на II курсі.

Приступаючи до дослідження змістовно-динамічних характеристик стратегій копінг-поведінки та мотиваційних утворень студента, ми ставили перед собою завдання не лише аналізувати характер цих змін, але й вивчати їх особливості як способи особистісної регуляції адаптаційних процесів. Це визначило необхідність вивчення характеру взаємозв'язку показників копінг-стратегій із показниками мотиваційних утворень, а також показником інтенсивності неусвідомлюваного захисту, що ілюструє адаптаційне напруження особистості.

Результати кореляційного аналізу показали співвідносність і взаємозв'язок показників копінг-стратегій та показників мотиваційних утворень особистості з I до V курсу.

Показник копінг-стратегії РП на II курсі утворює зв'язки із показником мотивації досягнення успіху (0,33). Відповідно, використання копінг-стратегії РП на II курсі стає можливим за умови сформованості мотивація досягнення. Також показник копінг-стратегії РП утворює зв'язки на IV курсі з показниками мотиву пізнання (0,46), мотиву досягнення успіху (0,37), професійною мотивацією (0,38). Це означає, що використання копінг-стратегії РП на IV курсі стає можливим за наявності доволі високої представленості таких мотиваційно-сміслових утворень, як потреба в пізнанні, досягненні та професійній самореалізації. Результати кореляційного аналізу не пред-

ставили даних про взаємозв'язки показників копінг-стратегії РП із показниками мотиваційних утворень особистості на I, III та V курсах.

Показник копінг-стратегії ПСП на I курсі утворює зв'язок з показником мотивації уникнення невдач (0,32). Імовірно, нездатність опанування стресової ситуації призводить до спроб ігнорувати її, «уникати», що досягається шляхом звернення за підтримкою до інших людей. Сполучення таких стратегій може свідчити про те, що використання соціальної підтримки на I курсі має неконструктивний характер. На II–V курсах показник копінг-стратегії ПСП не утворює зв'язків.

Показник копінг-стратегії УП на II курсі утворює зв'язки з показниками мотиваційних утворень: мотивація досягнення успіху (0,31), мотивація домінування (-0,40). Імовірно, мотивація досягнення успіху, але з метою домінування, впливу на людей, маніпулювання ними не призводить до включення конструктивних стратегій, що розв'язують проблеми. На IV курсі показник копінг-стратегії УП зберігає зв'язки з показником мотивації досягнення успіху (-0,32). Також на V курсі показник копінг-стратегії УП утворює зв'язки з мотивацією пізнання (-0,36). Це означає, що низький рівень мотивації пізнання сприяє вибору з усього репертуару копінг-стратегій неконструктивного уникнення. Результати кореляційного аналізу не представили даних про взаємозв'язки показників копінг-стратегії УП із показниками мотиваційних утворень особистості на I, III та IV курсах.

Установлені кореляційні зв'язки дають змогу виділити характеристики мотиваційних утворень особистості, що опосередковують функціонування копінг-стратегій особистості студента. Копінг-стратегія розв'язання проблем пов'язана з високим рівнем представленості мотиву досягнення успіхів на II курсі; мотивом пізнання, досягнення успіхів та професійною мотивацією на IV курсі. Включення копінг-стратегії пошук соціальної підтримки пов'язане на I курсі з сильним вираженням мотиву уникнення невдач. На копінг-стратегію уникнення проблем на II курсі впливає висока мотивація досягнення успіху та домінування; на IV курсі – низька мотивація досягнення успіху, на V – низька мотивація пізнання.

П'ять діагностуючих мотивів (мотивація пізнання, мотивація досягнення успіху, мотивація домінування, професійна мотивація, мотивація уникнення невдач) беруть участь у регуляції системи подолання особистості. Найбільшу кількість зв'язків утворює мотивація досягнення успіху (4 кореляційні

зв'язки). Сюди ж можна віднести і зв'язок, який утворює мотивація уникнення невдач, враховуючи, що остання являє собою протилежний полюс мотивації досягнення.

Проведений аналіз кореляційних зв'язків копінг-стратегій та мотиваційних утворень дає змогу сформулювати висновки:

- визначається чіткий вияв ролі мотиваційних утворень в організації долаючої адаптаційної поведінки;
- умовами активізації копінг-стратегій можуть виступати як підвищення, так і зниження значень показників мотиваційних утворень особистості;
- задоволеність у досягненні, пізнанні, домінуванні, професійному самовизначенні забезпечує функціонування копінг-стратегії розв'язання проблем.

Результати кореляційного аналізу представили дані про взаємозв'язки показників копінг-стратегії ПСП та копінг-стратегії УП із показником інтенсивності неусвідомлюваного захисту (ІНЗ). Показник копінг-стратегії РП не утворює зв'язків із механізмами психологічного захисту. Показник копінг-стратегії ПСП утворює зв'язок із показником ІНЗ (0,34) на I курсі. Відомо, що в погано контрольованих ситуаціях (маркером такої ситуації може виступати показник ІНЗ) індивіди не можуть використовувати активні стратегії, головною метою яких є пряме змінення джерела стресу. Як заміна застосовуються пасивні позитивні стратегії, що ґрунтуються на допомозі інших людей. Також показник копінг-стратегії ПСП утворює зв'язок із показником ІМЗ на II (0,34) та V (0,33) курсах. Показник копінг-стратегії УП утворює зв'язок із показником ІНЗ на II курсі (0,35). На V курсі кореляційні зв'язки копінг-стратегії УП та механізмів захисту не виявлені.

Висновки з проведеного дослідження.

Проведений аналіз кореляційних зв'язків копінг-стратегій та адаптаційного напруження особистості дає змогу дійти таких висновків:

- безпосередня взаємодія адаптаційного напруження та свідомої адаптаційної активності особистості здійснюється на рівні таких копінг-стратегій, як пошук соціальної підтримки, уникнення;
- зв'язки показників копінг-стратегії розв'язання проблеми з показниками механізмів захисту відсутні.

Результати кореляційного аналізу не представили даних про взаємозв'язки показника інтенсивності неусвідомленого захисту з показниками мотиваційних утворень особистості.

У результаті аналізу наведеного вище дослідження обґрунтованим виявляється

висновок, що копінг-поведінку варто розглядати як реакцію цілісної особистості. Підтвердженням цього є наявність різноспрямованих кореляційних зв'язків утворених копінг-стратегіями та мотиваційними утвореннями особистості. При цьому копінг-стратегії виступають одночасно як способи особистісної регуляції адаптаційних процесів, так і як способи організації її мотиваційних компонентів у структурі адаптаційної відповіді.

Дослідження показало актуальність подальшого розроблення проблеми протистояння особистості студентів деструк-

тивному впливу зовнішнього середовища в аспекті вивчення можливостей розвитку особистісної регуляції цих механізмів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бодров В.А. Проблема преодоления стресса. Часть 1: «coping stress» и теоретические подходы к его изучению / В.А. Бодров // Психологический журнал. – 2006. – Т. 27. – № 1. – С. 122–133.
2. Богомолов А.М. Связь интенсивности психологической защиты с процессом самореализации в период активного формирования личности / А.М. Богомолов, А.Г. Портнова // Мир психологии. – 2005. – № 1(41). – С. 248–253.

УДК 159.9

МНЕМО-ІМАГІНАЦІЙНІ ЗДІБНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Родіна К.М., здобувач
кафедри практичної психології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті визначено структуру мнемо-імагінаційних здібностей юнаків, до якої належать вибірковість, точність та повнота образної пам'яті, здатність до імагінації, здатність до просторових та різномодальних уявлень, самоконтроль уявлень. Охарактеризовано методики діагностики здатності до імагінації, показано комплекс методів дослідження образної пам'яті. Визначено ключову роль образної пам'яті у розвитку здатності до імагінації.

Ключові слова: уявлення, образна пам'ять, здатність до імагінації, регресійні рівняння.

В статті определена структура мнемо-имaginationных способностей юношей, в которую входят избирательность, точность и полнота образной памяти, способность к имажинации, способность к пространственным и разномодальным представлениям, самоконтроль представлений. Охарактеризованы методики диагностики способности к имажинации, показан комплекс методов исследования образной памяти. Определена ключевая роль образной памяти в развитии способности к имажинации.

Ключевые слова: представление, образная память, способность к имажинации, регрессионные уравнения.

Rodina K.M. MNEMO-IMAGINATIVE ABILITIES IN ADOLESCENCE

The structure of mnemo-imaginative abilities in adolescence is determined in the article. It includes selectivity, accuracy and completeness of imaginative memory, ability to imagination, ability to spatial and multimodal representations, self-control of representations. The methods for diagnostics of the ability to imagine are characterized, and a set of methods for studying imaginative memory is shown. The key role of figurative memory in the development of the ability to imagination is defined.

Key words: representation, imaginative memory, ability to imagination, regression equations.

Постановка проблеми. У сучасній психологічній науці відкритим залишається питання зв'язку образної пам'яті з процесами уяви, зокрема здатністю до імагінації, вивчення якого і стало метою нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд пам'яті в контексті імагінації розпочато у працях Д. Локка, Д. Юма, Дж. Мілля. Б. Спінози. Пам'ять є предметом дослідження в асоціаністській (Г. Еббінгауз), функціоналістській (А. Бергсон), геш-

тальт-психологічній (К. Левін, Б. Зейгарник), культурно-історичній та діяльнісній (П. Блонський, С. Бочарова, Л. Виготський, Ю. Гіппенрейтер, Є. Заїка, П. Зінченко, М. Кузнецов, О. Леонтьєв, О. Лурія, С. Рубінштейн, А. Смирнов, Т. Хомуленко).

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні структури мнемо-імагінаційних здібностей в юнацькому віці та визначити особливості їх впливу на здатність до імагінації.